

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

УДК 796:614.8-057.87

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Данилко В.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті формулюються головні чинники, які впливають на рівень мотивації педагогів та студентів у системі фізичного виховання. Проаналізовано теоретичні аспекти організації занять фізичними вправами. За результатами дослідження визначаються провідні мотиви та пріоритетні напрями у підвищенні рівня мотивації до безпеки життєдіяльності на заняттях фізичною культурою і спортом. Запропоновано ефективні засоби та методи, що сприяють створенню належних умов безпечної життєдіяльності молоді у процесі занять фізичними вправами. Це поліпшує якість фізичного вдосконалення студентської молоді. Ключові слова: позитивна мотивація, безпека життєдіяльності, фізичне вдосконалення, студентська молодь, інтерес, фізичний розвиток.

Постановка проблеми. Фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча робота у навчально-виховній сфері як складова частина загальної системи освіти має закласти основи забезпечення безпеки життєдіяльності та розвитку фізичного і морального стану особистості, комплексного підходу до формування її розумових і фізичних якостей, удосконалити фізичну та психологічну підготовку особистості до активного життя і професійної діяльності тощо [2, с. 184-188].

Однак, у сучасних умовах ринкових перетворень в Україні, пов'язаних зі зміною політичних, економічних, соціальних відносин, система фізичного виховання, фізичної культури і спорту опинилася у кризовому стані, що не сприяє задоволенню потреб більшості населення у фізичному розвитку та підтримці здоров'я за рахунок активних занять фізичною культурою та спортом. Поруч із дефіцитністю фінансових ресурсів, які необхідні для розвитку фізкультурно-оздоровчої інфраструктури, відбулися негативні зміни ідеологічних, психологічних та ціннісних пріоритетів молоді, що внаслідок переходу від орієнтації на масовий спорт та його розвитку за рахунок та за сприяння держави призвело, з одного боку, до комерціалізації фізкультурно-оздоровчого напрямку, а з іншого – до згорання більшості державних програм, його розвитку за підтримкою державних органів.

Як наслідок, мотиваційним чинником, який сприяє розвитку фізичного виховання та зміцненню здоров'я нації, у сучасних умовах незалежного розвитку України відводиться другорядне місце, що призводить до зростання захворюваності, незадовільної фізичної підготовки, зростання інвалідності, непридатності до служби у Збройних силах України, збільшення випадків кримінальних, аморальних, наркотичних проявів у зростаючій кількості молоді. Водночас збільшення кількості перелічених негативних ознак із року в рік відбувається із зменшенням кількості молоді,

яка активно займається фізичною культурою і спортом, що є свідченням незадовільного рівня мотивації до соціальної адаптації, життєвого самовизначення та самореалізації в контексті здорового способу життя.

Зв'язок проблем із важливими завданнями виховання особистості в системі освіти, особливо студентської молоді, не може бути повною мірою якісним без підготовки майбутніх фахівців, професіоналів та менеджерів до продуктивної, інтенсивної, напруженої праці. У цьому випадку неможливо переоцінити найголовніші принципи змін у фізичному вихованні студентської молоді у системі освіти: формування у студентів потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту; розроблення і реалізація ефективного дидактичного наповнювання змісту фізичного виховання у вищих навчальних закладах; збільшення обсягу рухової активності студентів залежно від психофізіологічної потреби в рухах; підвищення якості навчального процесу і забезпечення процесу фізичного виховання висококваліфікованими кадрами та сучасними науково-методичними комплексами; удосконалення матеріально-технічного забезпечення навчального процесу тощо [2, с. 184-188]. Реалізація цих принципів положень неможлива без урахування ступеня мотивації головних сторін навчального процесу – педагогів та студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найчастіше проблеми розвитку мотивації розглядалися під кутом мотивації праці, тобто «внутрішнього виявлення ставлення до праці; вербальної поведінки, спрямованої на вибір мотивів, для пояснення, обґрунтування реальної трудової поведінки» [3, с. 121-126]. Під таким кутом мотиваційні чинники розглядаються в наукових працях українських (Г.В. Дворецька, В.П. Мохнорилов, Д.П. Богиня, О.А. Гришнова, В.М. Гончар, О.М. Уманський, В.В. Третьяченко, С.Й. Радомський, О.В. Додонова тощо), білоруських (В.Г. Зо-

лоторогов), італійських (Дж. Арріго та Дж. Касале), німецьких (В. Герцберг, Ф. Петті, С. Хайшин) та американських (М. Мескон, Т. Альберт, С. Хедоурі) вчених. Окремо в наукових дослідженнях висвітлено питання формування у студентської молоді культури здорового способу життя. У Російській Федерації ці питання висвітлено в наукових працях В.Д. Буштруна, В.А. Маслякової, Б.І. Новикова, С.А. Полієвського та ін.; в Україні – В.Н. Платонова, Т.Ю. Круцевич, Г.Н. Максименко, П.П. Фесечко, Т.Т. Ротерса, О.В. Соловйова, Н.П. Булкіної та ін.

Найпродуктивнішим підходом до розробки даної проблеми є дослідження внутрішніх резервів активності особистості студента як суб'єкта навчальної та професійної діяльності. Одним з основних джерел активності особистості є стимули, що надають процесу фізичного виховання дієвої спрямованість та суб'єктивно значущої позитивності. Однак, змушені констатувати, що після проходження обов'язкового курсу «фізичне виховання» більше 40% студентів не займаються фізичними вправами взагалі [5, с. 142-146]. Тому формування мотивації фізичного вдосконалення майбутнього фахівця – це, перш за все, проблема стимулювання активності студентів вищої педагогічної школи до свідомої, особистісно-значущої фізкультурної діяльності.

Отже, на наш погляд, на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки та освіти закладено достатнє теоретичне підґрунтя для об'єднання окремих наукових напрямів у системі освіти, а саме: розгляд системи фізичного виховання студентської молоді з погляду підвищення рівня мотивації головних дійових осіб цієї системи – педагогів і студентів. На жаль, з такої точки зору формування здорового способу життя та безпеки життєдіяльності студентів не набуло наукового висвітлення.

Мета нашого дослідження – виявлення і аналіз пріоритетних мотивацій студентів до занять з урахуванням специфіки безпеки життєдіяльності та організації фізичного виховання.

У відповідності з метою дослідження було поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти організації процесу фізичного виховання студентів.

2. Визначити провідні мотиви та пріоритетні напрями у підвищенні мотивації студентів до безпеки життєдіяльності на заняттях фізичною культурою і спортом.

Методи та організація дослідження. Під час дослідження було використано методи анкетування і співбесіди, проведено порівняльний аналіз результатів оцінки рівня фізичної підготовленості та загального рейтингу студентів за результатами сесії. Всього опитано 155 студентів III-IV курсів інституту фізичного виховання Перейслав-Хмельницького державного університету імені Григорія Сковороди.

Для обробки результатів дослідження застосовано методи математичної статистики, якісний та порівняльний аналізи.

Виклад основного матеріалу. В системі категорій філософії та психології поняття «мотив» розгортається і конкретизується через категоріальний ряд, виражений в поняттях «діяльність», «інтерес», «цінність», «мета» [4]. Мотиви, перетворені в інтереси, в свою чергу, перетворюю-

ються в цінності, при цьому змінюється предмет відношення. Зміст цінностей обумовлений культурними досягненнями суспільства. Світ цінностей – це, перш за все, світ культури в широкому значенні слова (в тому числі фізичної), це сфера духовної діяльності людини, моральної свідомості, оцінок, в яких виражається духовне багатство особистості. Водночас мотивація змінюється залежно від багатьох чинників середовища перебування людини, зокрема позитивний характер середовища у значній мірі підвищує рівень мотивації і розширює її діапазон.

За результатами дослідження було виявлено ряд основних факторів, що формують мотивацію студентів до занять у групах спортивного вдосконалення. Насамперед, це бажання покращити свою фізичну форму, з чим 39,7% студентів пов'язують гарний стан свого здоров'я, високий рівень працездатності, майбутній діловий імідж.

Наступним за значенням фактором є зовнішній вигляд, що виступає мотивом для 25,7% студентів. При цьому у дівчат домінує бажання зменшити вагу тіла і скорегувати фігуру на заняттях зі спортивною гімнастики, ритміки та хореографії, а хлопцям важливо покращити рельєф м'язів на заняттях з атлетизму та самооборони.

Соціальний фактор становить 10,7% і за компонентами підрозділяється на такі складові: 1) знайти нових друзів і розширити коло знайомих (дівчата – 43,4%, хлопці – 47,6%); 2) досягти більшої впевненості у собі, відчути власну значущість (дівчата – 30,1%, хлопці – 34,8%); зароби компанії і симпатії (дівчата – 26,5%, хлопці – 17,6%).

Фактор досягнення високого спортивного результату характерний для 6,4% студентів і майже однаковий для хлопців і дівчат.

Інші три фактори: наслідування, отримання задоволення та пізнавально-інформаційний в сумі набрали 5,2%.

Слід зазначити, що прихильність до занять певним видом спорту на III-IV-му курсах багато в чому залежить від особистої внутрішньої культури студента, його вмотивованості та наявності досвіду систематичних занять спортом до вступу в університет.

Звертає на себе увагу і значна кількість студентів (більше 40% учасників) інституту, які беруть участь у змаганнях на першість університету з баскетболу, волейболу, гандболу, міні-футболу, футболу, настільного тенісу тощо. Головною мотивацією для більшості з них є досягнення високого спортивного результату.

Результати досліджень також показали, що студенти інституту фізичного виховання надають перевагу певним видам спорту залежно від пріоритетних мотиваційних детермінант майбутнього ділового і професійного іміджу, а також негативного впливу на стан здоров'я значної за обсягом теоретичної підготовки і психологічного напруження. З опитування також визначено, що самотійні заняття фізичними вправами ще не стали невід'ємною частиною способу життя студентів.

Сучасна система фізичного виховання студентської молоді є пріоритетною у формуванні фізичної культури як виду загальної культури особистості, спортивного стилю життєдіяльності майбутніх фахівців освіти і науки [1]. На жаль,

сьогодні фізична культура розглядається лише як спрямованість фізичного виховання на формування рухових навичок і розвиток фізичних якостей особистості, внаслідок чого процес фізичного виховання втрачає культурний, моральний і одночасно предметно-змістовний зміст.

Одним з першочергових завдань підвищення інтересу до безпеки життєдіяльності та фізичного вдосконалення, на нашу думку, є залучення студентів до простору фізичної культури не лише в якості користувача, але і як суб'єкта, здатного творити в цій сфері діяльності. Аналіз теоретичних аспектів організації процесу фізичного виховання студентів дозволяє визначити основні шляхи формування потреб, цілей, мотивів сучасної молоді у виборі нею різних видів фізичної культури:

- забезпечення досягнення студентами необхідного рівня фізичного розвитку, підготовленості та вдосконалення особистості, зміцнення її здоров'я, підготовку її до професійної діяльності;

- надання можливостей об'єднання молоді в колективи, команди, клуби, організації для спільної фізкультурно-спортивної діяльності;

- забезпечення можливостей реалізації професійно-особистісного розвитку студентів шляхом стимулювання їхніх творчих здібностей, здійснення процесів самопізнання, самоствердження, саморозвитку;

- розширення ерудиції студентів у сфері фізичної культури, залучення до активного використання набутих знань у фізкультурно-спортивній діяльності та формування вміннь співвідносити цю діяльність із професійними намірами;

- організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «викладач – студент», що відображає формування культурної поведінки, спілкування, взаємодії учасників фізкультурно-спортивної діяльності, організації змістовного дозвілля, впливає на колективні настрої, переживання, задоволення соціально-етичних та емоційно-естетичних потреб, збереження та відновлення психічної рівноваги, попереджає виникнення та закріплення шкідливих звичок.

Саме така система роботи, на нашу думку, забезпечує соціалізацію особистості студента, в

процесі якої відбувається включення індивіда в систему суспільних відносин для освоєння соціокультурного досвіду, формування соціально важливих якостей.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що провідними мотивами фізичного вдосконалення студентів є (за ступенем ранжування): бажання гарно виглядати; можливість проявити себе; можливість спілкування з друзями; наявність азарту й боротьби; прагнення бути здоровим; досягнення спортивних результатів.

Таким чином, у формуванні мотивації студентів факультету фізичного виховання педагогічного вузу необхідно дотримуватися таких педагогічних умов: планування навчальних занять з врахуванням різних рівнів фізичної підготовленості та спортивної майстерності студентів; оволодіння студентами теоретичними знаннями (загальноосвітніми, валеологічними та біологічними); систематичного включення молоді до різноманітної колективної, групової, індивідуальної діяльності; формування у студентів вміння самостійно займатись фізичними вправами; надавати можливість студентам обирати вид фізкультурно-спортивної діяльності; єдності загальнокультурного і фізичного розвитку та загартування особистості як потенціалу творчого, морального, фізичного, психологічного розвитку і здоров'я; дотримуватись безпеки життєдіяльності.

Отже, пріоритетним напрямом у підвищенні мотивації студентів до безпеки життєдіяльності на заняттях фізичною культурою і спортом мають стати відмовою від уніфікації та стандартизації навчальних програм, а також створення альтернативних програм з кожного виду спорту з урахуванням регіональних, національних, культурно-історичних традицій, матеріально технічного обладнання спортивних комплексів кожного конкретного вищого навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичних рекомендацій щодо формування мотивації безпеки життєдіяльності та фізичного вдосконалення на основі покращення фізкультурно-освітньої роботи у вищих навчальних закладах.

Список літератури:

1. Виленский М. Я. Физическая культура студента: учебник / М. Я. Виленский, А. И. Зайцев, В. И. Ильинич // [Под ред. В. И. Ильинича]. – М.: Гардарики, 2005. – 488 с.
2. Додонова О. А., Григор'єва В. О., Ромашова Т. М. Методичні підходи щодо організації урочних та позаурочних форм занять з легкої атлетики зі студентами: сб. материалов IV регион. науч.-практ. конф. [«Олимпизм и молодая спортивная наука Украины»] / Под ред. Н. П. Булкиной. – Луганск: ЛНПУ им. Т. Шевченко, 2006. – С. 184-188.
3. Додонова Е. А., Ромашова Т. Н., Григор'єва В. А. О необходимости увеличения бюджетных ассигнований на физическую культуру и спорт при разработке общегосударственных и региональных программ: сб. материалов Всеукр. науч.-практ. конф. [«Олимпийский спорт и культура здоровья»]. – Луганск, 2004. – С. 121-126.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Евгений Павлович. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 502 с.
5. Плачинда Т. С. Проблемы ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою / Т. С. Плачинда // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2004. – Вип. 54. – С. 142-146.

Данилко В.Н.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды

ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИИ К БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ПРОЦЕССЕ ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКИМИ УПРАЖНЕНИЯМИ

Аннотация

В статье формулируются основные факторы, влияющие на уровень мотивации педагогов и студентов в системе физического воспитания. Анализируются теоретические аспекты организации занятий физическими упражнениями. По результатам исследования определяются основные мотивы и приоритетные направления для повышения уровня мотивации к безопасности жизнедеятельности на занятиях физической культурой и спортом. Предлагаются эффективные средства и методы, которые способствуют созданию необходимых условий безопасной жизнедеятельности молодежи в процессе занятий физическими упражнениями. Это улучшает качество физического совершенствования студенческой молодежи.

Ключевые слова: положительная мотивация, безопасность жизнедеятельности, физическое совершенствование, студенческая молодежь, интерес, физическое развитие.

Danylko V.M.

Pereyaslav-Khmalnitskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

FORMING THE MOTIVATION FOR LIFE SAFETY OF STUDENTS IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION

Summary

The article studies the main factors that affect the motivation level of teachers and students in the system of physical education. The theoretical aspects of organising lessons of physical exercises are analysed. The study determines the main reasons and priority lines to increase motivation level for life safety at lessons of physical education and sport. Effective means and methods are suggested, they contribute to create necessary conditions for life safety of young people in the process of lessons of PE. It makes better the quality of physical improvement of college students.

Keywords: positive motivation, life safety, physical improvements college students, interest, physical development.